



«فَفَرُّوا إِلَى اللَّهِ» بیانگر بالاترین درجه قرب انسان به پروردگار است

استاد حوزه و دانشگاه با اشاره به آیه شریفه «فَفَرُّوا إِلَى اللَّهِ» گفت: در آخرین مرحله از مراحل قرب انسان به پروردگار، سالک باید به سوی خدا فرار کند؛ در این مرحله اشاره می‌شود که باید با تمام قوا و با بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌های وجودی از غیر خدا به سوی خدا رفت.

استاد حوزه و دانشگاه با اشاره به آیه شریفه «فَفَرُّوا إِلَى اللَّهِ» گفت: در آخرین مرحله از مراحل قرب انسان به پروردگار، سالک باید به سوی خدا فرار کند؛ در این مرحله اشاره می‌شود که باید با تمام قوا و با بهره‌گیری از تمام ظرفیت‌های وجودی از غیر خدا به سوی خدا رفت.

به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، حجت‌الاسلام و المسلمین محمدتقی فاعالی، مدرس حوزه و دانشگاه و نگارنده 9 جلد کتاب در باب جنبش‌های نوظهور معنوی، در دهمین نشست از سلسله نشست‌های «آسیب‌شناسی عرفان‌های کاذب» که در سازمان فعالیت‌های قرآنی دانشجویان کشور برگزار شد، به ایراد سخنرانی پرداخت.

فاعالی با بیان این‌که هدف انسان از زیستن در این عالم این است که از بُعد خود بکاهد و به قرب خویش بر قریب و غریب عالم بیفزاید، اظهار کرد: البته باید اشاره کرد که خداوند هم قریب است و هم غریب. هنگامی‌که انسان از خداوند عالم دور است، خداوند به وی قریب و نزدیک است، در حالی‌که رب العالمین در اوج غربت و فردانیت به سر می‌برد.

این استاد حوزه و دانشگاه با تأکید بر این‌که هرچقدر انسان به قرب خویش بیفزاید، از غربت خداوند نسبت به خود می‌کاهد، خاطرنشان کرد: هدف انسان از آمدن به این جهان این خواهد شد که پله پله بتواند خود را به سوی خالق هستی بالا ببرد، همان‌گونه که در آیه شریفه قرآن می‌فرماید «إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ؛ سخنان پاکیزه به سوی او بالا می‌رود» (فاطر/10).

وی افزود: در حقیقت باید دقت کرد علت این‌که ما می‌توانیم به خداوند نزدیک شویم، این است که او به ما نزدیک است، یعنی علت نزدیکی ما به خداوند نزدیکی خداوند به ماست؛ بنابراین میان این دو قرب اصالت با قرب خداوند به بشر است، نه قرب بشر به خداوند.

این محقق و پژوهشگر ادامه داد: البته همان‌گونه که در آیات قرآن نیز اشاره شده مبنی بر این‌که «وَأَنْ تَيْسَرَ لِلْإِنْسَانِ إِلَٰهًا سَعًى»؛ و اینکه برای انسان جز حاصل تلاش او نیست» (نجم/39) وظیفه هرکس در این دنیا سعی و تلاش دائم است و این سعی باید در راستای آشتی کردن و نشستن در کنار خداوند باشد.

فاعالی با اشاره به آیات شریفه قرآن عنوان کرد: اگر به آیات قرآن مراجعه شود، متوجه خواهیم شد که چهار مرحله برای قرب انسان به خداوند بیان شده است. در مرحله اول از مراحل قرب انسان به خداوند این‌گونه بیان شده که در انجام اعمال صالح و کارهای خوب سعی و تلاش کنید.

وی ادامه داد: به‌عنوان مثال در آیات متعدد بیان «أَقِمْوُا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ» را مشاهده می‌کنیم و همچنین آیاتی که اشاره به روزه‌گرفتن یا باتقوا بودن انسان دارد. وجه جامع تمام این اعمال و افعال که در آیات مختلف به آن اشاره شده است، آیه شریفه «وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ» یعنی کار خوب انجام دهید است.

این استاد حوزه و دانشگاه با تأکید بر این‌که حال باید به این سؤال پاسخ داد که کار خوب چیست، خاطرنشان کرد: شرح و تفسیر کار خوب در آیات متعدد عنوان شده است. در این میان باید به این مطلب اشاره کرد که قرآن به روش متدولوژی مطالب خود را به دو روش بیان می‌کند.

فاعالی با اشاره به متدولوژی قرآن در روش بیان مفاهیم تصریح کرد: قرآن ابتدا مطالب را به صورت مجمل می‌آورد و سپس در آیات دیگر همان اجمال را تفصیل می‌دهد، به‌عنوان مثال اگر در آیه‌ای به صورت مجمل اشاره شده «أَقِمْوُا الصَّلَاةَ؛ نماز برپا دارید» در آیات دیگر این مطلب تفصیل داده شده است.

این محقق و پژوهشگر گفت: اگر تمام آیاتی که به تفصیل به اقامه صلوة پرداخته را جمع کنیم، بیان اختصاری آن همان آیه شریفه «أَقِمْوُا الصَّلَاةَ» می‌شود. همچنین اگر به آیه «وَأَعْبُدُوا رَبَّكُمْ؛ و پروردگارتان را بپرستید» (حج/77) به صورت مجمل به عبادت پروردگار اشاره شده، در آیات دیگر نوع عبادت تفصیل داده شده است.

وی افزود: حتی در جایی که به اجمال عنوان شده «اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ؛ خدا آفریدگار هر چیزی است»(زمر/62) در آیات دیگر نوع خلقت به تفصیل بیان شده است. در بیان مثال دیگر می‌توان به آیه «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ؛ ما از آن خدا هستیم و به سوی او باز می‌گردیم»(بقره/156) توجه کرد که این آیه اشاره به دو قوس هستی دارد. در تفصیل این آیه هم در قوس نزول آیات تفصیل فراوان یافت می‌شود و هم در قوس صعود.

فعالی با اشاره به آیه «وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ؛ و کار خوب انجام دهید»(حج/77) ادامه داد: یکی از آیاتی که به صورت مجمل عنوان شده آیه «وَأَفْعَلُوا الْخَيْرَ» است، به این صورت که حکم کلی هستی در این است که هرکس در این دنیا کار خوب و خیر انجام دهد در قوس صعود و ارتقا به سمت خداوند قرار می‌گیرد.

این محقق و پژوهشگر عنوان کرد: اگر کسی در خیال خود بپندارد که با کار بد و زرنگی می‌تواند به مراتب کمال برسد، از نگاه قرآن این مطلب چیزی جز کج‌فهمی و جهالت نخواهد بود، لذا اولین پله آشتی با خداوند و نشستن در کنار او این است که انسان سعی کند کار خوب انجام دهد، یعنی انسان سعی کند، اما این سعی وی در راستای فعل حق و ثواب باشد.

فعالی با بیان این که مرحله دوم آیه شریفه «أَوَلَيْكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ؛ آنانند که در کارهای نیک شتاب می‌ورزند»(مؤمن/61) است، خاطرنشان کرد: در این مرحله افراد علاوه بر این که کار خیر انجام می‌دهند، تمام سعی و تلاششان این است که کار خیر را با سرعت انجام دهند.

این استاد حوزه و دانشگاه با تأکید بر این که سرعت در انجام کار خیر پسندیده و مطلوب است، اظهار کرد: این دسته از افراد هر کار خوب و خیری که برایشان مهیا شود به سرعت انجام می‌دهند و هیچ‌گونه تأخیری را در انجام آن روا نمی‌بینند.

وی با اشاره به مرحله سوم در انجام کار خیر عنوان کرد: سومین مرحله از مراحل قرب به خداوند آیه شریفه «فَاسْتَيْقُوا الْخَيْرَاتِ؛ پس در کارهای نیک بر یکدیگر سبقت گیرید» است. در این مرحله انسان در انجام امور خیر از دیگران سبقت و پیشی می‌گیرد. نکته قابل توجه در این سه آیه این است که متعلق افعال در تمامی این آیات شریفه واژه «خیر» است.

فعالی با اشاره به آیه شریفه «فَاسْتَيْقُوا الْخَيْرَاتِ؛ پس در کارهای نیک بر یکدیگر سبقت گیرید» افزود: رقابت سازنده در انجام کار خیر یعنی این که انسان تمام مدت مترصد انجام کار خیر باشد و تنها به خود بیندیشد و سعی کند در انجام امور خیر بر دیگران پیشی گیرد، مثلاً اگر کسی دوبار در روز صدقه می‌دهد، رقیب وی باید سعی کند بیش از وی این عمل را انجام دهد.

این محقق و پژوهشگر با بیان این که هدف و نیت در انجام امور خیر نباید تظاهر و تکبر باشد، ادامه داد: انسان باید به دنبال آشتی با خالق هستی باشد، لذا رقابت سازنده این‌گونه معنا خواهد شد که تمام همت شخص سبقت گیرنده، خود است نه دیگری.

فعالی با اشاره به دو واژه حسادت و غبطه عنوان کرد: حسادت یعنی این که حسود مانع خیر نسبت به دیگران شود، اما غبطه به این معنا است که مؤمن از خیر دیگران ناراحت نمی‌شود، بلکه تلاش می‌کند که خود بر وی پیشی گیرد، بنابراین گام سوم در انجام امور خیر این خواهد بود که انسان تلاش کند نسبت به دیگران پیشی گیرد.

وی با بیان این که در مرحله چهارم از مراحل نزدیک شدن به خداوند، انسان از تمام ظرفیت و تمام قوای خود برای رسیدن به قرب الهی استفاده می‌کند، افزود: انسان در شرایط عادی می‌تواند از تمام قوا و نیروهای خود استفاد کند، اما از آنجا که شرایط پیرامون خود را بسیار عادی فرض می‌کند، مسلماً چنین کاری نخواهد کرد.

این استاد حوزه و دانشگاه ادامه داد: به عنوان مثال کسی که بخواهد از نقطه A تا نقطه B به سیر بپردازد، اگر شرایط را عادی فرض کند، در این حالت به شیوه معمول راه خواهد رفت، مثلاً در هر دقیقه پنجاه قدم برخواید داشت، اما همین انسان اگر شرایط خود را غیر عادی تصور کند مانند این که حیوانی درنده به وی حمله‌ور شده است، دیگر به صورت عادی قدم نخواهد زد، بلکه از تمام قوای خود برای فرار از آن حیوان درنده استفاده خواهد کرد.

فعالی گفت: در روایات اسلامی از این مطلب این‌گونه تعبیر شده است که انسان هر کار خیری که در این دنیا انجام می‌دهد، باید تصور کند که آخرین کار وی خواهد بود. در این صورت انسان از تمام ظرفیت خویش برای انجام امر خیر استفاده خواهد کرد، یعنی اگر کار فکری انجام می‌دهد از تمام قوای فکری خود استفاده خواهد کرد و اگر کار جسمی انجام می‌دهد از تمام قوای جسمی خود استفاده می‌کند.

وی با تأکید بر این که در این صورت ظرفیتی از انسان نمی ماند که به فعلیت نرسیده باشد، اظهار کرد: آیه شریفه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ؛ ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا آن گونه که حق پروا کردن از اوست پروا کنید و زینهار جز مسلمان نمیرید«(آل عمران/102) به رعایت تقوای الهی با تمام ظرفیت اشاره دارد. در مرحله چهارم انسان به استفاده بهینه از تمام قوای فکری یا جسمی خود می پردازد.

این محقق و پژوهشگر با بیان این که در مرحله چهارم از مراحل قرب الهی انسان سالک باید به سوی خدا فرار کند، اظهار کرد: در این مرحله اشاره می شود که به سوی خدا فرار کنید. در این مرحله آنچه که مطلوب است رفتن به سمت خداست، البته نه با پای پیاده بلکه با تمام قوای انسانی، همان طور که آیه شریفه می فرماید «فَقَرُّوا إِلَى اللَّهِ إِيَّيْكُمْ مَتَّ تَذِيرٌ مُبِينٌ؛ پس به سوی خدا بگریزید که من شما را از طرف او بیم دهنده ای آشکارم«(ذاریات/50).

فعالی با اشاره به آیه شریفه «فَقَرُّوا إِلَى اللَّهِ؛ ادامه داد: باید توجه داشت که واژه «الی« در زبان عربی نیازمند واژه «مین« است، یعنی وقتی که انسان می خواهد به سمتی فرار کند، باید در حقیقت از چیزی یا جایی به سمت مکانی گریزان باشد. به طور طبیعی از آیه این گونه برداشت می شود که «فَقَرُّوا مِنْ غَيْرِ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ؛ یعنی از غیر خدا به سوی خدا با تمام توان باید رفت.